

**Streekplatform
Kempen**
Sterke regio.
Slim netwerk

Kempense aanbevelingen voor een Vlaams warmteplan maart 2017

Het Streekplatform Kempen verwelkomt de expliciete aandacht van de Vlaamse minister van energie voor "warmte" door de uitwerking van een Vlaams warmteplan. De Kempen wil de komende jaren volop inzetten op de ontwikkeling van warmteprojecten en pionieren inzake diepe geothermie en zo haar bijdrage leveren aan de doelstellingen inzake hernieuwbare energie.

Deze nota omvat een reeks van aanbevelingen die het Streekplatform Kempen vanuit de ervaringen uit de Kempense business cases (o.a. VITO-Balmatt, Mol; Janssen Pharmaceutica, Beerse; De Kluis-bedrijventerrein Hoogstraten) wil meegeven. Voor de opmaak van deze nota werd een regionale werkgroep warmtenetten en diepe geothermie samen gebracht, bestaande uit IOK, VOKA, VITO, Janssen Pharmaceutica en Eandis.

De aanbevelingen in deze nota moeten gelezen worden in functie van de ambitie van de regio om tegen 2050 een grootschalig netwerk van geothermiecentrales te installeren. Het is in onze ogen essentieel dat er hiervoor reeds in het warmteplan faciliterend beleid wordt ontwikkeld. Het succes van diepe geothermie wordt immers vooral bepaald door de omvang van de warmtevraag. Een stimulerend beleid om het onderbenutte potentieel van warmte-energie aan te boren, en dus te komen tot een grootschalige aanleg van warmtenetten is noodzakelijk voor het succes van diepe geothermie. Vanuit deze pragmatische overweging willen we in de regio het bouwsteenprincipe als werkwijze hanteren. Het bouwsteenprincipe betekent dat er gestart wordt met lokale, kleinschalige satellietprojecten, waarbij warmtenetten worden aangelegd die naderhand met elkaar worden verbonden en finaal aangesloten worden op een duurzame geothermische bron.

Doelstellingen

Voor het Streekplatform Kempen is het belangrijk dat het warmteplan, naast de beoogde CO₂-reductie, volgende doelstellingen nastreeft:

1. impulsfunctie: het warmteplan moet impulsen bieden om warmteprojecten te zoeken, business cases te maken en uit te voeren. Het ondersteunend beleid van de overheid moet erop gericht zijn om het risico bij warmteprojecten zo laag mogelijk te houden en het rendement zo hoog mogelijk.
2. transitie bewerkstelligen: het warmteplan moet een versnelde uitrol van warmteprojecten via het bouwsteenprincipe mogelijk maken.
3. Voor de regio is het belangrijk dat er reeds in dit warmteplan faciliterend beleid ontwikkeld wordt opdat de ambities inzake diepe geothermie op lange termijn (2050) waar te maken.

Momenteel zien wij 6 knelpunten:

1. We stellen vast dat er een onevenredige subsidiëring is van de verschillende energiebronnen. We vragen dat er voor warmtenetten en diepe geothermie een evenredige financiële steun wordt voorzien, vergelijkbaar met biomassa, zonne-energie en windenergie.
De gerealiseerde CO₂-reductie kan een goede toetssteen zijn voor de hoogte van de overheidssteun.

2. De hoge inkoppelkost vormt een drempel om bedrijven te laten investeren in de aanleg van een warmtenet.
3. EPB is nog niet voldoende afgestemd op groene warmte
4. Boor- en exploitatierisico is onvoldoende afgedekt
5. Het gasopslagproject in Loenhout hypothekeert investeringen in diepe geothermie in de Noorderkempen.
6. Nood aan begeleiding van lokale warmte-trajecten

Faciliterend beleid op 4 prioritaire terreinen

Het Streekplatform Kempen ziet vier prioritaire terreinen die in het kader van het warmteplan aangepakt zouden moeten worden:

1. Financiële steun
2. Wijziging EPB-regelgeving
3. Inzet van warmtemakelaars
4. Risico's verminderen

1. Financiële steun

De verhouding kapitaal en rendement zijn nu nog niet in balans bij diepe geothermie. De projecten zijn bijzonder kapitaalintensief. Een nieuwe technologie zoals diepe geothermie, die nog aan begin van zijn leercurve staat, verdient een sterkere ondersteuning.

- *Call groene warmte:*

Het huidige callsysteem was een goede 1ste stap om groene warmteprojecten te ondersteunen. Een call-systeem brengt steeds een stuk extra onzekerheid met zich mee voor een potentiële businesscase. We menen dat een call-systeem daardoor minder geschikt is om een grootschalige uitrol van warmtenetten te realiseren. Daarnaast bevat het systeem zelf een aantal randvoorwaarden en drempels die de toepasbaarheid op geothermische warmteprojecten bemoeilijken.

Aanbevelingen:

- Max. budget 4 mio € per call is laag gezien het kapitaalintensieve karakter van de projecten. Dit betekent dat er op meerdere calls moet worden ingediend om de financiering van een fase rond te krijgen. De lange periode en de onzekerheid over de besluitvormingsprocedure vormen een rem op de uitrol van warmtenetten.
Voorstel van oplossingen:
  - Max. steunbedrag per project optrekken.
  - Bij voorkeur: vervang het callmechanisme door een open oproepsysteem, zodanig dat projecten continu steun kunnen aanvragen totdat de budgettaire enveloppe is uitgeput. Het transitieproces wordt zo beter gestimuleerd.
- Koppel het subsidieniveau aan de werkelijk gerealiseerde CO₂-reductie
- Ondergrens van 5 MWth loslaten in functie van het bouwsteenprincipe. Investeringssteun ook toekennen voor kleinere projecten die in totaliteit leiden tot een nuttige warmte van 5 MWth en meer.
- Wijzig de voorwaarde om na 5 jaar aan te sluiten op een duurzame warmtebron in functie van het bouwsteenprincipe. Met andere woorden: indien na de aanleg van een warmtenet wordt overgegaan tot de aanleg van een volgend warmtenet, begint de periode van 5 jaar opnieuw te lopen. De aansluitplicht op een duurzame bron binnen een periode van 5 jaar start nadat het geïntegreerde project is afgerond. Op die manier wordt een gefaseerde uitrol van warmtenetten gestimuleerd. Dit impliceert dat bij de aanvraag als voorwaarde wordt opgelegd om een warmteplan bij te voegen waarin de verschillende fases met doorlooptijd zijn uitgewerkt.

- Tijdelijke warmtebronnen zijn essentieel om de uitrol van diepe geothermie te verzekeren (zie verder) → tijdelijke stookinstallaties (op gas/mazout/biomassa, ...) integraal mee op te nemen als te subsidiëren investeringskost.
- *Specifieke ondersteuning voor ruggengraatinvesteringen (aanvoer-, transportnetten)*
Met ruggengraatinvesteringen wordt bedoeld: de grote aanvoer-/transportleidingen die gebruikersnetten aansluiten op een grote bron (bijvoorbeeld diepe geothermie of een restwarmte) en/of gebruikersnetten onderling verbinden. Doordat ze vaak grote afstanden moeten overbruggen (grote kost) zonder directe aansluitingen van verbruikers, hebben ze een zeer negatieve invloed op de businesscase van een warmtenet. Nochtans zijn deze aanvoerleidingen essentieel om te kunnen inkoppelen op een duurzame bron en/of om een macronet redundant te maken.

Voorbeelden van ruggengraatinvesteringen:

- De aanvoerleidingen van Balmatt naar Mol en Dessel
- De aanvoerleidingen van Indaver en Isvag naar Antwerpen
- de aanvoerleidingen van Mirom naar het noorden van Hoogdele en Roeselare, ...) een aangepaste financiële ondersteuning krijgen zoals andere belangrijke andere infrastructuur projecten (bv. havens, grote ringwegen, kanalen, ...)

Aanbevelingen:

- Voorzie een aangepaste ondersteuning voor ruggengraatinvesteringen in een macronet (vergelijkbaar met andere infrastructuurprojecten zoals havens, grote ringwegen, kanalen,...). Deze transportleidingen hebben een negatieve impact op de kostenbalans maar zijn essentieel om gebruikersnetten in te koppelen op een duurzame bron en/of om een macronet redundant te maken.
- *Subsidie voor de inkoppelingskost:*
De subsidie moet het "niet meer dan anders principe" mogelijk maken. Het huidige steunbedrag (25% van 85% van de meerkost) is te laag. Dit maakt dat de inkoppelingskost op een warmtenet hoger is dan de aansluitingskost op het aardgasnet. Hoe lager de inkoppelingskost, hoe hoger de investeringsbereidheid vanuit de bedrijfs wereld.

Aanbevelingen:

- AGION: scholen 100% subsidiëren. Het is aangewezen om het onderscheid tussen de netten te schrappen, alsook om de subsidieprocedure te versnellen.
- VMSW: sociale bouwmaatschappijen: 100% subsidiëren
- Overheden (zwembaden, gemeenten, OCMW's): 100% subsidiëren.
  - dit impliceert dat er een steunmechanisme inzake inkoppelingskost voor lokale overheden wordt uitgewerkt. Dit bestaat momenteel nog niet.
- Bedrijven:
  - de ecologiepremie ook toegankelijk maken voor GO, naast KMO's.
  - verhogen van de steun voor inkoppeling op een bestaand warmtenet tot op niveau van de aansluitingskost op het aardgasnet
  - uitbreiden van steun voor de aanleg van een intern warmtenet
- Particulieren: tegemoetkoming inkoppelingskost voorzien via de Energiepremie.
- *Inzet van publieke financieringsfondsen*

Aanbevelingen:

- De werkgroep pleit ervoor om publieke financieringsfondsen in te zetten voor geothermische warmteprojecten (PMV, Junkerfonds, EIB,...).

2. Aanpassing van de EPB-regelgeving

In de huidige EPB regelgeving wordt een warmtenet, gevoed door een duurzame bron, onvoldoende gehonoreerd t.o.v. andere toepassingen. De belangrijkste verklaring hiervoor is het wettelijk vastgelegde minimum voor de primaire energiefactor (PEF) van warmtenetten, nl. ondergrens 0,7 (enige uitzondering is restwarmte uit afvalverbranding). Wij vragen dat in de toekomst de berekende efficiëntie van de bron ingerekend wordt en bijgevolg dat de equivalente primaire energiefactor lager kan zijn dan 0,7.

Tevens kunnen vragen gesteld worden bij de verplichte dure maatregel warmterecuperatie uit ventilatie, terwijl in bepaalde gevallen alternatieven duurzamer en kostenefficiënter kunnen zijn (bijvoorbeeld gebruik van laagwaardige retourwarmte in warmtenet).

Aanbevelingen:

- Wij willen hierbij de aanbevelingen volgen van het Warmtenetwerk Vlaanderen over de bijsturing van de EPB regelgeving dd 27/10/2016 punt 4 met een voorstel van aanpassing van de regelgeving voor korte, middellange en lange termijn:
  - o korte termijn: aftopping van de primaire energiefactor tot 0,7 aan de grens van de individuele wooneenheid
  - o middellange termijn: invoeren van een nieuwe gedifferentieerde PEF per categorie van warmtebron op basis van een vergelijking met buitenlandse factoren (NL, D) en voor nieuwe duurzame warmtebronnen (geothermie, zonnethermie);
  - o onderzoeken van de Nederlandse benadering van "Energiemaatregel Gebied" (EMG), waarbij een "energie omzettingsrendement" voor een warmtenet wordt berekend als factor voor de doorrekening in het E-peil.
- Bijkomende aanbeveling inzake PEF: in afwachting van de aanpassing van de rekenmethode door het EPB-consortium een extensie toevoegen aan het softwarepakket die een waarheidsgetrouwe berekening mogelijk maakt.
- Ingeval van voeding van een warmtenet met diepe geothermie moet de garantie bestaan dat voldaan is aan de verplichting voor een minimaal aandeel aan hernieuwbare energie.
- Voorzie een afwijkmogelijkheid op de verplichting inzake warmterecuperatie uit luchtgroepen indien een evenwaardig (efficiënter) alternatief beschikbaar is (bijvoorbeeld laagwaardige restwarmte uit andere toepassing).

3. Procesmatig: inzet van regionale warmtemakelaars

Diepe geothermie rekent zich rond plaatsen met een grote, continue warmtevraag. In de praktijk is de warmtedensiteit op 1 plaats vaak onvoldoende hoog om het vermogen van een diepe geothermiecentrale lokaal af te dekken, zodat de warmte getransporteerd moet worden – via een warmtenet. Dit betekent dat warmtenetten een essentiële randvoorwaarde zijn voor de grootschalige uitrol van geothermie (en wel in deze volgorde.)

De hoge drempel inzake warmtevraag om een geothermisch project voldoende kritische massa te geven om rendabel te zijn, betekent in de meeste gevallen dat de case stelselmatig moet opgebouwd worden met verschillende 'bouwstenen':

- grote warmtevragers (grote gebouwen, openbaar zwembad, industrie, glastuinbouw,...).
- woonwijken (nieuwe en bestaande) en andere ontwikkelingsprojecten
- bestaande particuliere woningen en andere warmtevragers

Omdat tijdstip van beschikbaarheid van de bron en ontwikkeling van nieuwe wijken, bedrijventerreinen zelden op elkaar afgestemd zijn (de kip en het ei), is een tweede spoor met als doel de realisatie van 'stand-alone' wijken met een tijdelijke bron noodzakelijk. Het haalbaarheidsonderzoek van het lokale net (met een andere bron) wordt op die manier vooruitgeschoven in de tijd.

Op het moment dat de bouwstenen een voldoende solide basis vormen (in termen van warmtevraag en voldoende zekerheid van afname), zal de markt haar werk kunnen doen.

Voor gemeenten betekent dit een gewijzigde, proactieve aanpak van nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen en dit zowel op de korte termijn (lopende en geplande verkavelingen) als de lange termijn (strategische planning). Dit is niet alleen nieuwe materie, bovendien moeten nog diverse onzekerheden uitgeklaard worden. Gemeenten hebben hiervoor begeleiding op maat nodig. Naast de technische ondersteuning (VITO, distributienetbeheerders), is er nood aan iemand die deze begeleidingstaak op zich neemt, een 'warmtemakelaar'. Naast ontzorging van de gemeente zorgt dit ook voor beleidsmatige verankering van geothermie en warmtenetten.

Ook voor de bedrijfswereld is dit nieuwe materie. Enerzijds zijn (grotere) bedrijven potentiële grote vragers. Anderzijds opent dit perspectieven voor een 'nieuwe economie'. Ook hier is er nood aan een specifieke warmtemakelaar als vast eerstelijns-aanspreekpunt, bij voorkeur gestoeld op een bestaand vertrouwensnetwerk.

Aanbeveling:

Om de transitie naar warmtenetten te bewerkstelligen adviseert het Streekplatform Kempen om bij wijze van proeftuin in de regio Kempen te experimenteren met een warmtemakelaar. Bij positieve evaluatie kan deze aanpak uitgebreid worden naar andere regio's in Vlaanderen.

Deze warmtemakelaar heeft als opdracht om de hoger beschreven begeleidingstaak op zich te nemen als eerstelijns-aanspreekpunt voor lokale besturen en hen te adviseren inzake strategische ruimtelijke planning. Analoog is ook voor de bedrijfswereld nood aan een vast aanspreekpunt die hen op dit vlak kan adviseren/doorverwijzen. IOK en VOKA hebben de handen in elkaar geslagen om dit voor de regio Kempen uit te werken. Extra financiële steun wordt beoogd via GTI Kempen.

4. Risico's verminderen

- *Verzekeringsmechanisme voor het boorrisico¹ uitwerken*
Een specifiek element bij geothermie is de kans op een misboring, waardoor de geothermische bron minder goed presteert dan is ingeschat. Hoewel gedegen geologisch onderzoek het risico sterk vermindert, zijn de financiële gevolgen van een misboring groot. Het uitwerken van een verzekeringsmechanisme wordt gezien als één van de meest kosteneffectieve instrumenten om diepe geothermie mogelijk te maken.

Aanbeveling:

We vragen dat er in Vlaanderen een regeling wordt uitgewerkt die ondernemers, ontwikkelaars ondersteunen die investeren in energiebesparende technieken. De werkgroep is van mening dat de Vlaamse overheid bij de ontwikkeling van een verzekeringsfonds inspiratie kan putten uit het traject dat reeds afgelegd is in het buitenland. Een eerste voorbeeld is het Nederlandse systeem². In dit systeem wordt vooraf een premie betaald. In ruil daarvoor keert de regeling een vergoeding uit als de boring een teleurstellend resultaat heeft. Ook het Franse systeem is interessant om hierin mee te nemen.

Finaliteit van een dergelijk fonds is een zelfbedruipend systeem waarbij de hoogte van de bijdrage wordt afgestemd op het verwachte risico. De overheid zou hierbij een bijdrage kunnen leveren in de prefinanciering van het fonds in de opstartfase. Om het leereffect te versterken is het raadzaam aan de verzekering een rapporteringsplicht te koppelen (geologie en test- en productiedata).

---

¹ Het gaat hier om het geologische risico, met name het effectief behalen van het beoogde warmtepotentieel. Het gaat niet om een verzekering voor het technisch risico (bv. afbreken boorkop) of een garantieregeling voor de exploitatie.

² Regeling Nationale EZ subsidies – risico's dekken voor aardwarmte - <http://www.rvo.nl/subsidies-regelingen/risicos-dekken-voor-aardwarmte>.

- *Gasopslagproject Fluxys Loenhout:*

Dit project situeert zich in dezelfde geologisch formatie als de formatie die ook aangeboord wordt in functie van diepe geothermie (kolenkalk). Rond de gasoplag bevindt zich een dubbele veiligheidsperimeter (1 en 2). In de praktijk worden volgende gemeenten in regio Kempen door parameters 1 of 2 getroffen: Rijkevorsel - Hoogstraten - Merksplas - Beerse - Vosselaar. Voor het aanboren of doorboren van deze geologische formatie binnen perimeter 1 en 2 heeft Fluxys de eindbeslissing. Een dergelijk vetorecht is in onze ogen niet correct. Het gasopslagproject zou als één van de gebruikers van de diepe ondergrond behandeld moeten worden, naast andere toepassingen, zoals diepe geothermie. De betrokken gemeenten dringen aan op een snelle klaarheid in de situatie.

Aanbeveling:

We vragen een gelijkwaardige behandeling van de verschillende gebruikers van de ondergrond. We vragen dat de Vlaamse overheid hierover in verder overleg treedt met de federale overheid.

- *Blijvend diepe ondergrond in beeld brengen om het boorrisico te verminderen*

Elk geothermieproject start met een haalbaarheidsstudie op basis van bestaande data en modellen. Zeker voor toepassingen op een diepte van 2.000 m of meer zijn de beschikbare gegevens schaars in vaak ontoereikend. In bepaalde gebieden zoals het uiterste noordoosten van de provincie Limburg of de regio ten noorden van Turnhout ontbreekt de data zelfs bijna volledig. Dit remt de opstart van nieuwe projecten af.

Aanbeveling:

We vragen dat Vlaanderen blijft investeren in het ontsluiten van geologische gegevens via de Databank Ondergrond Vlaanderen (DOV), zowel onder de vorm van ruwe data als modellen van de diepe ondergrond. Daarnaast kan Vlaanderen overwegen om een budget te voorzien voor de ondersteuning van grensverleggende exploratieprojecten (bv. in het kader van GEOTHERMICA - ERA NET).